

Conduita etică și deontologia profesională în justiție

Judecător Cristi Danileț
Tribunalul Cluj,
Membru U.N.J.R.⁵³

If the legal institutions choose to enhance the discipline of the legal practitioners, means of prevention the inappropriate behaviour and to prescribe the desired conduct for those shall be put in place. That being so, it is unintelligible that neither the Supreme Council of the Judiciary nor the Ministry of Justice or the professional associations do not have an interest in taking and adapting the Bangalore Principles of judicial conduct and more than that their Commentary, even if it has been adopted at the UN, organisation Romania is part of. The blueprint granted by those regulations both in terms of the ethics norms imposed and the ethics advisory procedure would be the ideal model in order to enhance the integrity principles and to increase the citizens' trust in justice. Of course, an external perspective (from the civil society) and a neutral one (from the ethics researchers) are needed in order to avoid the corporatism in such an endeavor.

The proposal we are putting forward is that of forming up ethics committees comprising experts. Therefore, in Romania there are magistrates specialised in ethics and deontology of magistrates, trained during 2005-2008 by means of programmes externally financed. It is them the role of coordinating such a project must be acknowledged: those may form a network at national level, under the patronage of the Supreme Council of the Judiciary and employing magistrates' associations as partners, may institute the local ethics committees that might comprise the magistrates already trained in that field, may monitor the functioning of the committees and give the final advice is necessary, ensuring a homogeneous practice of the regional ethics committees. As soon as the system will be put in place, it shall operate autonomously, distinctively from the Supreme Council of the Judiciary.

1. Conduita și lupta împotriva corupției

Justiția este coloana vertebrală a oricărei societăți democratice. Pentru existența statului de drept, acceptarea valorilor și principiilor acestuia presupune încredere în justiție. Iar pentru ca încrederea cetățeanului să existe, profesioniștii care activează în sistemul juridic trebuie să ofere credibilitate. Aceasta presupune un comportament dincolo de orice reproș, o conduită profesională exemplară.

Toate instrumentele internaționale în materie de independență, imparțialitate și integritate a judecătorilor acordă o importanță deosebită codurilor de conduită (regulilor etice). Acestea sunt văzute ca principal instrument de reglementare a conduitei agentului public care să prevină încălcarea de către acesta a obligației de a-și îndeplini în mod corect și obiectiv

atribuțiile de serviciu și de a preveni în ultimă instanță corupția din justiție, căci lupta împotriva corupției presupune, ca resort intern, integritatea, cinstea și răspunderea agenților publici. Codurile de conduită întăresc spiritul corpului profesional în sensul pozitiv al integrității, ca opus corporatismului și autoprotecției.

Conduita etică privește atât comportamentul din timpul exercitării atribuțiilor de serviciu, cât și cel din afara acestora. Cu privire la deciziile adoptate de oficialii publici din justiție, cum ar fi hotărârile judecătorești, nemulțumirile față de acestea trebuie distinse de nemulțumirile față de

⁵³ Autorul este și formator în etică și deontologie al Institutului Național al Magistraturii.

conduita lor: de exemplu, pentru un comportament nedemn în sala de judecată față de martor, judecătorul poate fi urmărit disciplinar, dar soluția sa greșită nu poate fi îndreptată decât prin exercitarea căilor legale de atac, care va genera reconsiderarea soluției de către o altă instanță.

Codurile sau normele de conduită ar trebui să conțină măsuri și sisteme de natură să înlesnească semnalarea de către agenții publici a actelor de corupție despre care au luat cunoștință în exercițiul funcțiilor lor. De asemenea, ele trebuie să-i oblige să declare autorităților competente toate activitățile exterioare, orice ocupație, orice plasamente, orice bunuri și orice dar sau avantaj substanțial din care ar putea rezulta un conflict de interese cu funcțiile lor de agent public. Un rol important revine asociațiilor profesionale care trebuie să susțină judecătorii în ceea ce privește chestiunile de etică și să fie totodată un reper în domeniul deontologic.

2. Standardele de conduită etică în justiție

Având în vedere instrumentele internaționale și cele naționale, conduita dezirabilă a profesioniștilor din sistemul juridic este cuprinsă în următoarele ghiduri:

a. Codul de Conduită a Oficialilor ce Aplică Legea (1979)⁵⁴

Codul se aplică persoanelor cu atribuții polițienești, în special cea de arestare și deținere; față de această definiție, rezultă că el se aplică polițiștilor, procurorilor, judecătorilor, funcționarilor din Administrația Penitenciarelor din țara noastră. Codul are la bază ideea că o funcționare adecvată a serviciilor de aplicare a legii este esențială nu numai pentru efectivitatea justiției penale, ci și pentru protecția drepturilor fundamentale ale individului. Fiecare articol este însoțit de comentarii oficiale. Cele opt articole prevăd că atribuțiile se exercită în serviciul comunității și pentru protejarea persoanelor împotriva actelor ilegale, agenții trebuie să respecte drepturile omului, să folosească forța doar când este

necesar, să păstreze confidențialitatea informațiilor obținute, să nu provoace sau să tolereze acte de tortură sau cruzime, să asigure sănătatea persoanelor deținute, să nu comită niciun act de corupție și să se opună și să combată asemenea acte, să respecte legea și prezentul cod, să prevină și să combată încălcarea acestora.

Aplicarea codului este încurajată de „**Ghidul pentru implementarea efectivă a Codului de Conduită a Oficialilor ce Aplică Legea**” (1989)⁵⁵. Se recomandă acordarea unei maxime importanțe selectării, educării și formării oficialilor; remunerarea să fie adecvată, iar condițiile de muncă potrivite; stabilirea unui mecanism disciplinar intern și a unei supervizări externe; aducerea la cunoștința publicului a unui mecanism de reclamații contra oficialilor. Pentru implementare la nivel național, se sugerează traducerea ghidului, preluarea lui în legislație, aducerea la cunoștința funcționarilor și a publicului atât a acestui cod cât și a dispozițiilor înrudite, organizarea de simpozioane asupra rolului și atribuțiilor oficialilor ce aplică legea cu privire la protecția drepturilor omului și prevenirea comiterii de infracțiuni.

b. Codul Internațional de Conduită a Agențiilor Publici (1996)⁵⁶

Prin acest Cod, O.N.U. declară corupția drept o problemă ce afectează stabilitatea și securitatea cetățenilor, care dăunează democrației și moralității, și care împiedică dezvoltarea economică, socială și politică. Fenomenul devine unul cu implicații internaționale și are legătură cu infracțiunile de crimă organizată și cele economice. Se recomandă utilizarea Codului ca un instrument în lupta statelor contra corupției.

Codul include principiile generale pentru conduita agențiilor publice, ca și principiile de prevenire a conflictelor de interese, declarații de avere, acceptare de cadouri, gestionarea informațiilor confidențiale și implicarea în activități politice.

Ghidul stabilește mai întâi *principii generale*: agenții publice trebuie să acționeze doar în interes

⁵⁴ *Code of Conduct for Law Enforcement Officials*, adoptat prin Rezoluția 36/169 din 17 dec. 1979. Prin 'law enforcement officials' se înțelege orice persoană cu atribuții polițienești, în special cea de arestare și deținere. Este disponibil la <http://www2.ohchr.org/english/law/codeofconduct.htm>

⁵⁵ *Guidelines for the effective implementation of the Code of Conduct for Law Enforcement Officials* adoptat de

Consiliul Economic și Social prin rezoluția 1989/61, disponibil la <http://tinyurl.com/ghidcondoficiali>.

⁵⁶ *International Code of Conduct for Public Officials* a fost adoptat prin Rezoluția 51/59 a Adunării generale ONU din 12 dec. 1996, disponibilă la <http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r059.htm>. Prin „agenți publice”, Codul se referă la persoane care exercită o funcție publică.

public; să își îndeplinească atribuțiile efectiv, eficient și cu integritate; să administreze eficient resursele publice; să fie atenți, drepti și imparțiali în lucrul cu publicul. Sunt reglementate *conflictul de interese și incompatibilitățile*: agenții publici nu pot să se folosească de funcția lor pentru a obține avantaje inadecvate în interesul personal sau financiar al lor sau al familiilor lor, nici măcar după părăsirea funcției; nu se pot implica în relații comerciale, financiare sau de altă natură incompatibile cu funcția lor; ei trebuie să declare astfel de interese sau relații și să ia măsuri de eliminare sau reducere a unor asemenea conflicte de interese; ei nu pot folosi banul public, bunuri publice sau informații obținute în exercitarea funcției, în activități care nu au legătură cu aceasta. Apoi sunt reglementate *obligațiile și interdicțiile* pentru agenții publici: obligația de a-și declara averea și datoriile; interdicția de a solicita sau primi, direct sau indirect, daruri sau alte foloase care le pot influența exercitarea funcției, performanța sau capacitatea de decizie; obligația de a păstra confidențialitatea informațiilor, inclusiv după părăsirea funcției; atenționarea că exercitarea activităților politice sau altor activități publice nu trebuie să slăbească încrederea publicului în exercitarea imparțială a funcției.

c. Modelul de Cod de Conduită a Agenților Publici (2000): Codul a fost adoptat prin Recomandarea nr. (2000)10 și este însoțit de un memoriu explicativ⁵⁷. Statelor membre li se recomandă să îl folosească ca model când concep codurile de conduită pentru proprii agenți publici, înțelegându-se prin aceasta persoanele angajate în cadrul unei autorități publice, însă nu și reprezentanții publici aleși, membrii guvernului și personalul care exercită funcții judiciare. Prin urmare, acesta este aplicabil magistraților când nu exercită funcții judiciare în cadrul curții (de exemplu, când sunt membri în comisii de licitație, comisii de concurs, comisii de evaluare), precum și personalului auxiliar de specialitate din instanțe și parchete.

Finalitatea codului constă în precizarea regulilor în materie de integritate și conduită al agenților publici, ajutorul dat acestora în respectarea lor și informarea publicului cu privire la conduita pe care au dreptul să o pretindă de la agenții publici.

Codul definește *conflictul de interese* ca fiind situația în care agentul public are un interes privat care ar influența sau ar părea că influențează exercitarea cu imparțialitate și obiectivitate îndatoririle legale. Acest interes privat include orice avantaj pentru agentul oficial sau al familiei, al rudelor apropiate, prieteni sau persoane ori organizații cu care are sau a avut relații de afaceri sau politice, fie că este interes financiar sau vreo altă obligație civilă.

Codul impune respectarea normelor, politețe, loialitate, competență, imparțialitate; solicită să se evite conflictele de interese reale, potențiale sau aparente; să se păstreze confidențialitatea; să fie semnalate ordinele sau conduitele ilegale, neetice sau penale; să se declare interesele, să nu se desfășoare activități incompatibile cu funcția sa, iar activitățile sale publice sau politice să nu slăbească încrederea în serviciul public; agentul public să nu accepte cadouri sau invitații care îi pot afecta imparțialitatea, să refuze și să semnaleze foloasele care nu i se cuvin; să nu returneze favoruri; să nu abuzeze de poziția sa pentru a obține avantaje; să se asigure că bunurile proprietate publică sunt folosite în mod util, eficace și economic; la recrutare, numire și promovare să se verifice integritatea; superiorii răspund pentru faptele angajaților dacă nu au luat măsurile necesare și trebuie să ia măsuri anticorupție cum ar fi atragerea atenției asupra respectării legilor și regulamentelor, pregătire adecvată anticorupție, să fie atenți la dificultățile financiare sau de altă natură a personalului, să fie ei înșiși exemplul de integritate; nu se poate angaja ulterior într-o funcție unde poate folosi informațiile obținute anterior sau dacă anterior a intervenit ca agent public într-un caz și acum i-ar procura un avantaj entității care l-a angajat; să nu acorde tratament preferențial sau privilegiat foștilor agenți publici.

Codul dă sugestii despre gestionarea unor situații reale cu care se confruntă oficialii publici, cum ar fi primirea de cadouri, folosirea de informații oficiale sau resurselor publice, relațiile cu foștii angajați. Codul subliniază importanța întăririi și integrității agenților publici și răspunderea organelor superioare electrice prin trei obiective: stabilirea standardelor de integritate și de conduită ce se așteaptă de la agenții publici; ajutarea lor în a înțelege și adopta aceste stan-

⁵⁷ Codul și explicațiile sale sunt disponibil la www.coe.int/greco.

darde; informarea publicului asupra conduitei pe care o pot pretinde de la oficiali.

d. Întărirea integrității judiciare⁵⁸: Principiile de la Bangalore (2001, 2007)

O.N.U. consideră că un impediment serios al oricărei strategii anticorupție este corupția din justiție și, din nefericire, se înregistrează o extindere a acesteia în instanțele din multe părți ale lumii. O.N.U. a examinat în detaliu această problemă și a întocmit programul de întărirea integrității judiciare care are trei obiective: să formuleze conceptul de integritate judiciară și să conceapă metodologia de introducere a sa fără a compromite principiul independenței justiției; să faciliteze un mediu de învățare sigur și productiv pentru a reforma mentalitățile șefilor de instanțe din lume; să crească sensibilizarea cu privire la integritatea judiciară și să dezvolte, ghideze și monitorizeze proiecte de asistență tehnică cu privire la întărirea integrității și capacității judiciare.

Bangalore este o localitate în India, unde în 2001, la invitația O.N.U. și a organizației Transparency International, s-a adunat un grup de înalți magistrați, președinți de instanța din sistemul anglo-saxon (iar apoi au fost consultați și magistrați din sistemul continental de drept), care au format *Grupul Judiciar de întărire a integrității judecătorilor*, ce au alcătuit Principiile privind conduita judiciară⁵⁹. Practic, este vorba, despre un Cod de conduită aplicabil strict judecătorului. Principiile respective au fost îmbunătățite în 2002 la o întâlnire la Haga, Olanda. La elaborarea codului s-au avut în vedere principalele documente internaționale în domeniu elaborate de instituții sau organizații din diverse țări.

Codul reglementează 6 valori: Independența, Imparțialitatea, Integritatea, Corectitudinea, Egalitatea, Competența și Diligența. Prin rezoluția 2003/43 din 29 apr. 2003, Comisia O.N.U. pentru Drepturile Omului a adoptat aceste Principii cu îndrumarea de a fi luate în considerare de statele membre, organismele interguvernamentale și organizațiile nonguvernamentale.

În ceea ce privește *Integritatea și Corectitudinea*, ele sunt declarate ca fiind principii indispensabile exercitării funcției judecătorești:

- este ridicată la rang de principiu și *aparența*: judecătorul va face în așa fel încât conduita sa să apară în ochii unui observator neutru ca ireproșabilă; atitudinea și conduita unui judecător trebuie să mențină trează încrederea oamenilor în corectitudinea puterii judecătorești; în tot ceea ce face, inclusiv în viața particulară, judecătorul va evita orice atitudine necorespunzătoare sau impresia unei atitudini necorespunzătoare;

- este reglementat *conflictul de interese*: judecătorul, în relațiile sale personale cu alți juriști care au o prezență constantă în instanța în care el lucrează, va evita situațiile care ar putea da naștere, pe bună dreptate, suspiciunilor sau ar putea favoriza părtinirea; judecătorul se va abține de la a participa la soluționarea unei cauze în care un membru al familiei sale este parte la proces sau are legătură cu acesta; judecătorul nu va permite niciunui membru al profesiei juridice să utilizeze locuința sa pentru a primi clienți sau alți membri ai profesiei juridice; judecătorul va trebui să se documenteze asupra intereselor personale și financiare ale sale și va face eforturile corespunzătoare pentru a se informa cu privire la interesele financiare ale membrilor familiei sale;

- sunt prevăzute *libertățile*: judecătorul, ca orice alt cetățean, are dreptul la libertatea de exprimare, libertatea convingerilor, libertatea de asociere, de a forma grupuri, dar își va exercita aceste drepturi în așa fel încât să nu prejudicieze demnitatea funcției judecătorești sau imparțialitatea și independența puterii judecătorești; judecătorul poate înființa sau se poate afilia la asociații ale judecătorilor sau alte organizații, care reprezintă interesele judecătorilor;

- sunt prevăzute *interdicții*: judecătorul nu va avea voie să uzeze de prestigiul funcției judecătorești pentru a rezolva interesele sale personale sau interesele personale ale membrilor familiei sale sau ale altor persoane, și nici nu va trebui să lase impresia sau să dea voie altora să lase impresia că ar exista persoane într-o poziție privilegiată, capabile să îl influențeze într-un mod necorespunzător în îndeplinirea atribuțiilor sale judecătorești; judecătorul nu va avea voie să se folosească sau să dezvăluie informațiile confidențiale obținute de el în această calitate în scopuri care nu au legătură cu obligațiile sale profesionale;

⁵⁸ <http://www.unodc.org/unodc/en/corruption/judiciary.html>.

⁵⁹ Principiile sunt disponibile în lb.rom. pe site-ul www.inm-lex.ro.

- sunt prevăzute ca *drepturi ale judecătorului*: să scrie, să țină conferințe, să predea și să ia parte la activități legate de lege, organizarea sistemului juridic, înfăptuirea actului de justiție, sau altele conexe; să apară la o audiere publică în fața unei autorități care are competențe în materia dreptului, a organizării sistemului juridic, a înfăptuirii actului de justiție, sau a altora conexe; să funcționeze ca membru al unui organ oficial sau al unei comisii de stat, al unui comitet sau organ consultativ, cu condiția ca, funcționând în această calitate, aceasta să nu contravină principiilor de imparțialitate și neutralitate ale unui judecător; să desfășoare orice alte activități care nu împieteză asupra demnității sale de organ judecătoresc și nici nu îl împiedică să își îndeplinească obligațiile sale de magistrat;

- ca *incompatibilitate* se prevede că judecătorul nu va avea voie să practice dreptul ca avocat atâta timp cât deține funcția jurisdicțională;

- cu privire la *corupție* se arată că judecătorul, ca și membrii familiei sale, nu vor avea voie să pretindă sau să accepte cadouri, donații, împrumuturi sau favoruri în legătură cu acțiunile sau inacțiunile sale legate de activitatea sa judecătorească; judecătorul nu va permite, cu bună știință, membrilor instanței sale de judecată sau altor persoane aflate sub influența, autoritatea sau la dispoziția sa, să pretindă sau să accepte cadouri, donații, împrumuturi sau favoruri în legătură cu acțiuni sau inacțiuni legate de activitatea sau atribuțiile sale. În măsura permisă de lege și de reglementările privind transparența, judecătorul poate primi un dar simbolic, un premiu sau o recunoaștere, în funcție de împrejurările în care i se oferă acestea, cu condiția ca darul, premiul sau recunoașterea să nu fie percepută ca urmând să îl influențeze pe judecător în desfășurarea obligațiilor sale judecătorești sau să dea naștere unor suspiciuni de parțialitate; judecătorul nu va permite membrilor familiei sale, persoanelor din anturajul său sau altor persoane să influențeze negativ conduita și dreptatea sa judecătorească.

Pentru că în 2007 O.N.U. a realizat faptul că Principiile nu sunt cunoscute, a adunat mai mulți experți din toate statele, la Viena⁶⁰, unde au fost redactate *Comentariile oficiale ale Principiilor de*

*la Bangalore*⁶¹. Ele detaliază fiecare principiu și cuprind cazuri concrete ale conduitei ce trebuie adoptată de judecători în diverse situații, cum ar fi discuțiile despre soluții cu colegii, angajarea rudelor ca și grefieri, prietenii cu polițiști sau avocați, frecventarea cluburilor și al asociațiilor secrete, relații sociale cu justițiabili, relații extra-conjugale, legăturile familiei judecătorului cu firme de avocatură sau guvernul, implicarea judecătorului în viața publică sau politică, declarațiile judecătorilor în privința defecțiunilor sistemului, scrierea scrisorilor de referință, depunerea mărturiilor, participarea la conferințe și interviuri publice, participarea la activități guvernamentale, bunurile ce pot fi permise de judecător și sub ce titlu.

e. Consiliul Consultativ al Judecătorilor Europeni⁶². Acesta este un organism consultativ din cadrul Consiliului Europei în materie de independență, imparțialitate și competența judecătorilor. Este alcătuit dintr-un judecător din fiecare stat membru și emite opinii (avize).

Opinia nr. 3 din 2002, intitulată „**Principiile și regulile ce guvernează conduita profesională a judecătorilor, în special etica, comportamentul neadecvat și imparțialitatea judecătorilor**” răspunde la trei întrebări: 1. *Ce standarde de conduită ar trebui să se aplice judecătorilor?*; 2. *Cum ar trebui formulate standardele de conduită?*; 3. *Ce se întâmplă dacă judecătorilor li se aplică răspunderea penală, civilă și disciplinară?*

Potrivit acestei opinii, puterile încredințate judecătorilor sunt strict legate de valorile de justiție, adevăr și libertate; standardele de conduită care se aplică judecătorilor sunt corolare acestor valori și o condiție a încrederii în administrarea justiției. Opinia nr. 3 consideră că judecătorii trebuie să se ghideze în activitatea lor pe principii de conduită profesională, care să le ofere soluții pentru a depăși dificultățile pe care le înfruntă în acest domeniu; principiile trebuie să fie redactate de înșși judecători și să fie complet separate de sistemul disciplinar al judecătorilor; este de dorit să se înființeze în fiecare țară unul sau mai multe organisme sau persoane în cadrul sistemului juridic care să sfătuiască judecătorii ce se confruntă cu

⁶⁰ Autorul a participat la această întâlnire ca expert din partea României.

⁶¹ Disponibil la <http://www.unodc.org/documents/>

[corruption/publications_unodc_commentary-e.pdf](http://www.unodc.org/documents/corruption/publications_unodc_commentary-e.pdf).

⁶² Site-ul CCJE este www.coe.int/ccje. Opinia nr. 3 este disponibilă și în lb.rom.

probleme legate de etica profesională sau de compatibilitatea unor activități non-juridice cu statutul lor.

În ceea ce privește regulile de *conduită individuală ale judecătorilor*, CCJE este de părere că: fiecare judecător în parte trebuie să facă totul pentru a susține independența juridică, atât la nivel instituțional, cât și individual; judecătorii trebuie să se comporte cu integritate în exercițiul funcțiunii și în viața particulară; trebuie să adopte tot timpul o abordare care să fie și să pară imparțială; trebuie să își îndeplinească îndatoririle fără favoritisme și fără prejudecăți sau idei preconcepționate existente sau aparente; trebuie să ia deciziile luând în considerare toate lucrurile relevante pentru aplicarea prevederilor legale și să le excludă pe cele irelevante; trebuie să arate respectul cuvenit tuturor persoanelor care iau parte la procedurile judiciare sau sunt afectate de aceste proceduri; trebuie să își îndeplinească îndatoririle cu respectul cuvenit pentru tratamentul egal al părților, evitând orice idee preconcepțiată și discriminările, păstrând echilibrul între părți și asigurând o audiere corectă pentru fiecare; trebuie să dea dovadă de circumspecție în relațiile cu mass-media, să își păstreze independența și imparțialitatea abținându-se de la folosirea în scop personal a relațiilor cu mass-media și de la comentarii nejustificate privind cauzele de care se ocupă; trebuie să se asigure că păstrează un grad înalt de competență profesională; trebuie să aibă un înalt grad de conștiință profesională și să muncească sârguincios pentru a respecta obligația de a emite hotărârile într-o perioadă rezonabilă de timp; trebuie să dedice majoritatea timpului de lucru funcțiilor lor juridice, inclusiv activităților conexe; trebuie să se abțină de la desfășurarea activităților politice care le-ar putea compromite independența și le-ar putea afecta imaginea de imparțialitate.

f. Standarde Internaționale pentru procurori

Pentru procurori, amintim „**Standardele de responsabilitate profesională și declarația cu**

privire la îndatoririle esențiale și drepturile procurorilor”, care este un cod adoptat în 1999 de Asociația Internațională a Procurorilor⁶³, bazat pe *Ghidul cu privire la Rolul Procurorilor* adoptat de Națiunile Unite în 1990. Standardele se referă la Conduita profesională, Independența, Imparțialitatea, Rolul în procedurile penale, Cooperarea și protecția. Cât privește conduita, se prevede că procurorii trebuie să își exercite profesia cu onoare și demnitate, respectând legea și etica, să acționeze și să pară că acționează consistent, independent și imparțial, să îndeplinească tot timpul cele mai înalte exigențe de integritate, să se informeze cu privire la evoluțiile legislative, să respecte dreptul acuzatului la un proces echitabil și să servească interesului public.

Un organism similar CCJE este Consiliul Consultativ al Procurorilor Europeni⁶⁴. Acesta este un corp consultativ al Comitetului Miniștrilor al Consiliului Europei, care a fost înființat în 2005 pentru a instituționaliza adunările ce se desfășurau până atunci drept Conferințe ale Procurorilor Generali din Europa. O astfel de conferință, care a avut loc la Budapesta, a adoptat la 31 mai 2005 un „**Ghid European asupra eticii și conduitei procurorilor**”⁶⁵. Ghidul recomandă procurorilor să nu favorizeze părțile, să nu se lase influențați de interesele proprii, ale familiei sau ale altor persoane, să nu folosească informațiile astfel obținute pentru a servi nejustificat în interesul lor sau al terților, să nu accepte cadouri, avantaje sau ospitalitate din partea unor terți care le-ar putea compromite integritatea, echitatea și imparțialitatea.

g. În România, există **Codul Deontologic al Judecătorilor și Procurorilor**⁶⁶, elaborat de C.S.M.. Codul este criticabil în primul rând pentru că este un cod comun pentru judecători și procurori, ceea ce adâncește confuzia dintre cele două categorii de magistrați; or, nu poate exista un cod de conduită comun pentru aceștia, datorită faptului că ei îndeplinesc două funcții judiciare total distincte. În al doilea rând, nu este un cod de conduită propriu-zis: normele sale sunt generale, nu se rezumă la a indica aspectele

⁶³ *The International Association of Prosecutors* a luat ființă în 1995, are sediul la Haga www.iap.nl.com. Standardele sunt disponibile la <http://www.justice.gc.ca/eng/dept-min/pub/fps-sfp/fpd/standards.html>

⁶⁴ Vezi www.coe.int/ccpe.

⁶⁵ Cunoscut și sub numele „Ghidul de la Budapesta”, este disponibil la <http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/ccpe/conferences>.

⁶⁶ Adoptat prin Hotărârea C.S.M. nr. 328/24.08.2005, publicată în M.Of. nr. 815 din 8.09.2005.

comportamentale admisibile și cele nepermise ale judecătorilor și procurorilor, ci multe dispoziții sunt preluări fără nici o dezvoltare ale normelor din Legea de organizare judiciară, respectiv a statutului judecătorilor și procurorilor. Nu în ultimul rând, codul nu stabilește organul de consiliere deontologică și nici sancțiunile în caz de încălcare a normelor sale.

Mai mult, până în 2005 abaterea de la Codul deontologic antrena răspunderea disciplinară a magistraților, o altă gravă confuzie pentru că încălcarea unor norme de conduită nu poate să atragă o răspundere disciplinară⁶⁷. Or, răspunderea disciplinară poate fi antrenată doar pentru abaterea de la lege, nu și de la normele etice. Inclusiv în Principiile de la Bangalore, așa cum am arătat, se precizează că pentru încălcări ale conduitei trebuie să existe un organism distinct de cel menit să aplice sancțiuni disciplinare: acesta poate fi un senat al unei asociații profesionale⁶⁸ sau un alt organism de reglementare internă al profesiei, iar încălcarea să atragă doar sancțiuni la nivelul profesiei, cum ar fi oprobiul asociației sau excluderea din asociație. Din acest punct de vedere, stabilirea de către secțiile C.S.M. (organ esențialmente disciplinar) a unor încălcări ale comportamentului etic și notarea lor în dosarul profesional al

magistratului pentru a se ține seama la evaluare, apare nu doar lipsită de temei legal, ci chiar ca o încălcare gravă a independenței magistratului⁶⁹.

h. În 2006 a fost finalizat un **Cod de Etică al Judecătorilor din România**. Este primul cod realizat exclusiv cu privire la judecători, elaborat de organizația PRO Etică⁷⁰ în colaborare de către C.S.M.. Codul așteaptă să fie însușit de judecători, probabil prin organizațiile lor profesionale. Valorile promovate de cod se bazează pe ideea asumării conduitei etice de către judecător, aceasta neputând fi impusă statal.

i. Un alt cod etic a fost propus de Asociația Magistraților din România în noiembrie 2007⁷¹. Cu un număr de 7 articole⁷² însoțite de un Ghid de aplicare după modelul Comentariilor la Principiile de la Bangalore, **Codul deontologic al magistraților** se dorește a fi adoptat pentru întreg corpul judecătorilor și procurorilor, nu doar pentru membrii asociației. Până în prezent nu au fost dezbateri în rândul magistraților în acest sens.

j. În fine, alte coduri aplicabile agenților publici care lucrează în sistemul judiciar sunt disponibile pentru:

⁶⁷ Această confuzie, între disciplinar, deontologic și etic, este des întâlnită în codurile de conduită a diverselor profesii: executori judecătorești, funcționari publici etc.

⁶⁸ Așa este, de exemplu, *Senatul Uniunii Naționale a Judecătorilor din România* sau *Consiliul Național de Etică Profesională* al Asociației Magistraților din România.

⁶⁹ Aceste atribuții au fost preluate de C.S.M., contrar voinței legiuitorului din 2005, prin modificarea propriului regulament de organizare și funcționare prin Hotărârea nr. 564/2008, publicată în M.Of., Partea I, nr. 515 din 9.07.2007. În prezent, anularea acestei hotărâri a constituit obiectul unei cereri de anulare în Dosarul nr. 8920/2/2008 aflat pe rolul Curții de Apel București, secția a VII contencios administrativ și fiscal

⁷⁰ Codul este rezultatul proiectului „Coordonate ale profilului etic al magistratului. Noile exigențe ale evaluării morale a judecătorului”, inițiat de Seminarul „ProEtica – Etica în profesii” al Departamentul de Filosofie al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca (conf. dr. Ion Copoeru, conf. dr. Imre Zrinyi-Ungvári, lector dr. Mihaela Frunză), la care s-a asociat în faza finală Centrul de Etici Aplicate al Facultății de Filosofie a Universității din București, reprezentat de dr. Emanuel Socaciu. Proiectul a fost aprobat de CSM în ședința Plenului din data de 14 decembrie 2006, iar conținutul Raportului intermediar a fost însușit de Plenul CSM în ședința din 13 iulie 2006.

⁷¹ AMR, *Codul deontologic al magistraților-Ghid de aplicare*, Ed. Hamangiu, București, 2007.

⁷² Art.1 Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor stabilește standardele de conduită a acestora, conforme cu onoarea și demnitatea profesiei; art. 2 (1) Normele cuprinse în prezentul cod deontologic constituie un etalon al integrității judecătorilor și procurorilor, (2) Constatarea încălcării acestor norme este de competență Consiliului de Etică Profesională constituit la nivelul fiecărei Curți de Apel, (3) Consiliul de Etică Profesională elaborează/emite opinii și formulează recomandări cu privire la reconsiderarea conduitei în spiritul normelor Codului Deontologic; art. 3 (1) Judecătorii și procurorii trebuie să aibe o conduită integră și independența atât sub aspect individual cât și instituțional, (2) Judecătorii și procurorii trebuie să-și exercite activitatea judiciară cu imparțialitatea; art 4 Judecătorii și procurorii nu se pot implica în nici un mod în viața politică; art. 5 Judecătorii și procurorii se pot implica/pot participa la activități privind îmbunătățirea legilor, a sistemului judiciar și administrarea justiției; art 6 Judecătorii și procurorii pot desfășura alte activități publice și/sau private în măsura în care acestea nu aduc atingere demnității profesiei; art. 7 Competența și preocuparea permanentă pentru ridicarea standardului profesional sunt cerințe definitorii ale activității judiciare.

- personalul auxiliar de specialitate (grefieri și toți ceilalți care ajută la munca în instanțe și parchete)⁷³,

- funcționari publici (în instanțe și parchete există funcționari publici)⁷⁴,

- personal contractual⁷⁵,

- auditori interni⁷⁶,

- polițiști și jandarmi⁷⁷,

- notari⁷⁸,

- executori judecătorești⁷⁹,

- avocați⁸⁰,

- mediatori⁸¹,

- consilieri juridici⁸²,

- personalul din penitenciare⁸³,

- practicieni în insolvență⁸⁴.

Pentru medicii legiști și experții contabili, nomele etice sunt cele general aplicabile profesiilor lor.

3. Reglementarea conduitei

Conduita personalului din sistemul juridic trebuie reglementată printr-un cod de conduită etică. Referindu-ne la judecători, arătăm că noțiunile de „judecător”, „independență”, „imparțialitate” trebuie explicate și creată o cultură a importanței acestor valori. Or, independența, imparțialitatea, integritatea sunt în primul rând obligații, derivând din sarcinile de serviciu – serviciu destinat îndeplinirii cu înalt profesionalism a funcției de jurisdicție. Așadar, un Cod de acest fel trebuie să dezvolte importanța integrității și manifestările acesteia, de la obligația de a preveni și a colabora în combaterea corupției, până la evitarea situațiilor de nepotism și conflict de interese, explicând ce comportament trebuie să adopte magistratul în exercitarea funcției sale și care sunt restricțiile în afara instituției.

⁷³ *Codul deontologic al personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea*, adoptat prin Hotărârea C.S.M. nr. 145 din 2005, publicată în M. Of., Partea I, nr. 382 din 06 mai 2005. Avem rezerve față de legalitatea acestui cod de către CSM, care nu poate avea competențe decât în privința carierei judecătorilor și procurorilor.

⁷⁴ Legea nr. 7/2004 privind *Codul de conduită a funcționarilor publici*, republicată în M.Of., Partea I, nr. 525 din 2 august 2007.

⁷⁵ Legea nr. 477/2004 privind *Codul de conduită a personalului contractual din autoritățile și instituțiile publice*, publicată în M.Of., Partea I, nr. 1105 din 26 noiembrie 2004.

⁷⁶ *Codul privind conduita etică a auditorului intern*, aprobat prin Ordinul nr. 252 din 2004 emis de Ministerul Finanțelor Publice, publicat în M.Of., Partea I, nr. 128 din 12 februarie 2004.

⁷⁷ *Codul de etică și deontologie al polițistului*, aprobat prin H.G. nr. 991/2005, publicată în M.Of., Partea I, nr. 813 din 7 septembrie 2005 (în prezent, este supus dezbaterii publice proiectul unui nou cod). Conform art 25 din Cod, acesta se aplică și personalului *Jandarmeriei Române*. De asemenea, a fost adoptat un ghid practic pentru aplicarea prevederilor Codului (ghidul cuprinde reguli privind conduita polițiștilor și îndrumări privind modul în care aceștia trebuie să acționeze când se confruntă cu corupția) disponibil la www.mai.gov.ro/Documente/Cariera/GHIDUL_etica_deontologie.pdf. Prin Ordinul nr. 6582/2005, a fost aprobat *Codul de conduită al funcționarului public din cadrul autorității vamale*; acesta cuprinde principii referitoare la cadouri și la sesizarea cazurilor de corupție. La nivel european, Consiliul Miniștrilor al Consiliului Europei a adoptat Recomandarea nr. (2001) 10 privind *Codul Eticii în Poliție*.

⁷⁸ *Cod deontologic al notarilor publici din România*, adoptat la cel de al III-lea Congres al Uniunii Naționale a Notarilor Publici din Romania, 2001. Consiliul Notariatelor din Uniunea Europeană a adoptat în 1995 Codul European de Etică a Profesiei de Notar.

⁷⁹ *Codul deontologic al executorilor judecătorești* constituie anexa nr 2 la Statutul Uniunii Naționale a Executorilor Judecătorești și al profesiei de executor judecătoresc și a fost introdusă prin Hotărârea Uniunii Naționale a Executorilor Judecătorești nr. 21/2007 publicată în M.Of., partea I, nr. 430 din 28 iunie 2007.

⁸⁰ *Codul Deontologic al avocaților din Uniunea Europeană* a fost adoptat în Sesiunea Plenară a CCBE din 28 octombrie 1998, și a fost modificat în Sesiunile Plenare din 28 noiembrie 1998 și din 6 decembrie 2002. Acest cod se aplică direct și în România de la 1 ian. 2007, ca urmare a deciziei UNBR nr 1486/2007.

⁸¹ *Codul de etică și deontologie profesională a mediatorilor*, adoptat la de Consiliul de Mediere; La nivelul Uniunii Europene, există *Codul de conduită european pentru mediatori*, lansat sub egida Comisiei Europene în cadrul unei conferințe organizate la Bruxelles, pe 2 iulie 2004.

⁸² Există mai multe asociații ale consilierilor juridici. Amintim *Codul deontologic al consilierului juridic* adoptat de Congresul Uniunii Colegiilor Consilierilor Juridici din România în data de 27.07.2004 și *Codul deontologic al consilierilor juridici* adoptat de Asociația e-F.Cons la 1.10.2004.

⁸³ **Ordinul ministrului justiției nr. 2794/C din 8 oct 2004 pentru aprobarea Codului deontologic al personalului din sistemul administrației penitenciare**, publicat în M.Of., Partea I, nr. 1098 din 25 noiembrie 2004.

⁸⁴ *Codul de etică profesională și disciplină al Uniunii Naționale a Practicienilor în Insolvență din România*, aprobat de Congresul Uniunii prin Hotărârea nr. 3/2007, publicată în M.Of., Partea I, nr. 839 bis din 07 decembrie 2007.

Codul trebuie să dezvolte de asemenea ideea de autoritate în primul rând morală a judecătorilor, ceea ce îl face pe acestea credibil, pe aceasta clădindu-se încrederea în justiție. În fine, codul trebuie să susțină ideea de independență a justiției, care este garanția externă a imparțialității judecătorului (ce poate fi văzută ca o formă a integrității), și care trebuie promovată în primul rând de judecători prin exercitarea libertății de exprimare⁸⁵ și de asociere.

Necesitatea unui asemenea document este explicată prin nevoia de a ghida conduita judiciară: cum se colaborează cu presa și cu politicienii, care sunt limitele prietenilor dintre judecători și procurori sau avocați, care este responsabilitatea față de personalul auxiliar din instanță, cât este de importantă punctualitatea, răbdarea și transparență, cum se face o audiere, care este importanța autopregătirii, ce este prejudecata, cum se menține balanța drepturilor părților, cum anume trebuie tratate acestea cu demnitate și prin evitarea discriminărilor, despre libertatea de asociere și de exprimare, inclusiv apariții în media, despre primirea de cadouri, frecventarea de cluburi, baruri, jocuri de noroc sau societăți secrete, ori desfășurarea de alte activități judiciare sau administrative. Codul nu trebuie să se adreseze doar profesioniștilor, ci el trebuie gândit și ca un instrument de asistență pentru politicieni (în a înțelege semnificația și importanța independenței justiției pe care și ei trebuie să o protejeze), avocați (pentru a înțelege necesitatea menținerii unor relații corecte și oneste în interiorul sistemului) și publicul larg (pentru a ști cum trebuie să fie un judecător pentru a nu se îndoii de onestitatea și abilitățile sale, în ce condiții pot fi criticați judecătorii și hotărârile judecătorești etc.). Codul etic sau de conduită trebuie mai ales să contribuie în formarea unui sentiment și al unei practici a responsabilității cu privire la modul de exercitare a funcției.

4. Deontologia profesională și conduita etică

Rareori se face distincția corectă între codul etic și cel deontologic. Această distincție apare doar în reglementările privind polițiștii și respectiv mediatorii⁸⁶. În rest, există o confuzie totală. De exemplu, prin Hotărârea Plenului C.S.M. nr. 145/2005, a fost aprobat Codul *deontologic* al personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea. Potrivit art. 1, își propune să reglementeze „conduita *etică* a personalului auxiliar”. Paradoxal, în *Motto*-ul acestui cod se arată „orice cod deontologic se adresează în primul rând omului și conștiinței lui, iar acceptarea lui trebuie să fie *liber consimțită*.” – spunem „paradoxal” pentru că acest cod e adoptat de un organism care nu are atribuții în legătură cu grefierii, cărora le-a fost impus și a cărui încălcare e considerată abatere disciplinară, exact contrar celor afirmate în frazele de început ale codului.

Făcând distincție între cele două tipuri de reglementări, arătăm următoarele:

Codul deontologic (de conduită deontologică) este edictat de autorități pentru a reglementa principiile și regulile generale care caracterizează o profesie, așadar standardele minime necesare și obligatorii pentru exercitarea ei. Regulile deontologiei profesionale se rezumă la îndeplinirea obligațiilor legale pentru exercitarea atribuțiilor, prevăzute în legea de organizare a instituției juridice și în legea ce reglementează statutul profesional. În acest fel, separația dintre drept și morală este vizibil atenuată. Încălcarea regulilor deontologice poate și trebuie să fie sancționată disciplinar, de regulă chiar de aceste autorități - acesta este motivul pentru care, în virtutea respectării principiului constituțional al separației puterilor în stat, un cod deontologic al magistraților nu ar putea fi impus de celelalte două puteri⁸⁷. Așadar, un cod de conduită deontologică este un mijloc de corecție impus de „sus în jos” și „proscris” comportamentele

⁸⁵ Judecătorul nu are numai libertatea, ci chiar și obligația de a reacționa la nedreptățile din sistem, la actele neprofesionale ale colegilor, la deficiențele manageriale care afectează actul de justiție. Importanța participării magistraților la dezbaterile publice privind organizarea și funcționarea justiției a fost, de altfel, subliniată de CEDO în cauza *Kudeshkina c. Rusiei* (2009) în care statul rus a fost condamnat pentru că revocarea din funcție a unui judecător ce dezvăluise public nereguli în legătură cu modul de soluționare a

unor importante dosare penale la nivelul curții supreme.
⁸⁶ Codul de *etică și deontologie* al polițistului, aprobat prin H.G. nr. 991/2005. Codul de *etică și deontologie profesională* a mediatorilor din 2007.

⁸⁷ Și totuși, există o propunere legislativă înaintată de un grup de senatori, la inițiativa lui Urban Lulian din Grupul parlamentar al PDL din Senat, de legiferare a unui Cod deontologic al judecătorilor și procurorilor, înregistrat la Biroul Permanent al Senatului sub nr. 157 din 6.04.2009.

inacceptabile, iar sancțiunile sunt negative, disciplinare.

Codul etic (de conduită etică) furnizează destinatarilor reguli cu privire la conduita în anumite situații concrete, care să-i ajute la îndeplinirea funcțiilor în instituție, dar și în afara exercitării funcției, pentru a contribui astfel la menținerea încrederii populației în sistem. Aceste reguli suplimentează obligațiile legale ale profesioniștilor și sunt menite să mărească responsabilitatea lor în exercitarea funcției. Regulile eticii profesionistului urmăresc stabilirea de obligații morale ca standarde profesionale, în afara sferei de aplicare directă a dispozițiilor legale; ele sunt mijloc de autoreflexie, adică de conștientizare și interiorizare a anumitor principii și cerințe morale în scopul îmbunătățirii performanțelor individuale și a imaginii sistemului. Este recomandabil ca aceste coduri să fie redactate de însuși corpul de persoane (de regulă prin asociațiile profesionale) care vor fi și destinatarii, căci astfel de reguli se asumă, nu se impun⁸⁸. Așadar, un cod de conduită etică este acceptat de profesioniști care convin să își regleze propriul comportament după standarde mai lejere sau mai aspre, își asumă aceste reguli de „jos în sus”. Codul de etică prescrie comportamentele dezirabile.

Întrucât un cod etic are rolul de a stimula comportamentul dorit chiar de corpul profesional, fiind astfel gândit ca un mecanism de autoreglare înăuntrul profesiei, ar trebui ca „sancțiunile” să fie pozitive (cum ar fi premii, recompense, decorații, avansări) pentru atingerea sau depășirea obiectivelor. Singura sancțiune reală trebuie să fie blamul, deteriorarea reputației în sânul corpului profesional, eventual excluderea din asociația profesională. Cu toate acestea, în funcție de gravitatea faptei, repetarea abaterilor și efectul lor asupra instituției sau sistemului, încălcarea acestor reguli poate atrage o sancțiune disciplinară⁸⁹. Așadar, cele mai grave încălcări ale codului etic pot fi considerate de

însuși legiuitorul chiar abateri disciplinare și să le sancționeze ca atare⁹⁰.

De exemplu, art. 11 alin. 3 din Codul deontologic al judecătorilor și procurorilor prevede „Judecătorilor și procurorilor le este interzis să intervină pentru soluționarea unor cereri, să pretindă ori să accepte rezolvarea intereselor personale sau ale membrilor familiei ori ale altor persoane, altfel decât în limita cadrului legal. Imixtiunea în activitatea altor judecători și procurori este interzisă”.

Art. 99 lit. b din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor prevede ca abatere disciplinară „intervențiile pentru soluționarea unor cereri, pretinderea sau acceptarea rezolvării intereselor personale sau ale membrilor familiei ori ale altor persoane, altfel decât în limita cadrului legal reglementat pentru toți cetățenii, precum și imixtiunea în activitatea altui judecător sau procuror”

Art. 13 din Cod prevede „Judecătorii și procurorii sunt datori să depună diligența necesară în vederea îndeplinirii lucrărilor repartizate, cu respectarea termenelor legale, iar în cazul în care legea nu prevede, înăuntrul unor termene rezonabile”. Iar art. 99 lit. e sancționează disciplinar „nerespectarea în mod repetat și din motive imputabile a dispozițiilor legale privitoare la soluționarea cu celeritate a cauzelor”.

Art. 14 din Cod prevede că „Judecătorii și procurorii trebuie să impună ordine și solemnitate în timpul soluționării cauzelor și să adopte o atitudine demnă și civilizată față de părți, avocați, martori, experți, interpreți ori alte persoane și să le solicite acestora un comportament adecvat”. Iar art. 99 lit. k din lege prevede ca și abatere disciplinară „atitudinea nedemnă în timpul exercitării atribuțiilor de serviciu față de colegi, avocați, experți, martori sau justițiabili”.

Sub acest aspect, învederăm faptul că există chiar reglementări ce sancționează disciplinar încălcarea întregului cod deontologic (care în fapt se vrea un cod de conduită etic), ceea ce este

⁸⁸ Sub acest aspect, este criticabil faptul că pentru personalul auxiliar de specialitate al instanțelor și parchetelor, a fost adoptat un cod deontologic nu de către acest personal, ci de CSM; că pentru funcționarii publici, *Parlamentul* este cel care a votat o lege privind codul de conduită; că pentru polițiști, a fost adoptat un cod de etică și deontologie de *Guverner*; că pentru personalului din sistemul administrației penitenciarelor a fost adoptat un cod deontologic de *ministrul justiției*.

Doar profesiile liberale juridice și-au adoptat ele însele propriile coduri.

⁸⁹ În același sens, a se vedea pct. 18-20 din *Comentariile ale Principiilor de la Bangalore privind conduita judiciară* la http://www.unodc.org/documents/corruption/publications_unodc_commentary-e.pdf.

⁹⁰ Art. 8 pct. 6 din Convenția ONU împotriva corupției: „(...) măsuri disciplinare sau alte măsuri care se dovedesc a fi necesare împotriva agenților publici care încalcă codurile ori normele de conduită”.

inadmisibil. Astfel, potrivit art. 84 lit. l al Legii nr. 567/2004, constituie abatere disciplinară „nerespectarea prevederilor cuprinse în Codul deontologic al personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea”⁹¹. Însă în cod sunt prevăzute obligații mai puțin importante, cum ar fi cea de a avea o ținută decentă și obligații deosebit de importante, cum ar fi cea de păstrare a confidențialității informațiilor obținute în virtutea funcției. Or, prima obligație vizează ținută în afara sălii de judecată, ceea ce este indiferent pentru grefierul care nu are program de lucru cu publicul și care nu ar trebui în niciun caz să atragă o sancțiune disciplinară, indiferent cât de ușoară ar fi. La fel, conform art. 68 lit. e din O.U.G. nr. 86/2006 .este sancțiune disciplinară „încălcarea de către practicianul în insolvență a principiilor fundamentale de etică profesională, definite de Codul de etică profesională”. Și tot astfel, potrivit art. 23 alin. 1 din Legea nr 7/2004 privind Codul de conduită a funcționarilor publici „Încălcarea dispozițiilor prezentului cod de conduită atrage răspunderea disciplinară a funcționarilor publici, în condițiile legii”. De aceea, credem încă o dată că se face o confuzie nepermisă între deontologia profesională și conduita etică.

Apoi, e necesar ca legea să prevadă în mod expres și într-o modalitate lipsită de echivoc care sunt abaterile disciplinare. Exprimările generale fac ca legea să fie imprevizibilă și să dea loc la posibile abuzuri din partea organismelor disciplinare. În acest sens, menționăm reglementarea privind avocații din art 252 alin.2 al Statutului profesiei de avocat⁹²: “*Fapta săvârșită de avocat, prin care se încalcă dispozițiile legii, ale statutului profesiei, hotărârile obligatorii ale organelor profesiei, ale consiliului baroului în care avocatul este înscris sau în care își are sediul secundar și care este de natură să prejudicieze onoarea ori prestigiul profesiei sau al corpului de avocați, constituie abatere disciplinară*”; sau cea privind grefierii din art. 84 lit. g al Legii nr. 567/2004 privind statutul personalului auxiliar de specialitate al instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea, potrivit căruia constituie abateri disciplinare “*manifestările care aduc atingere demnității sau probității profesionale*”;

ori cea din art. 65 lit d al Statutului UNNP⁹³ „*comportament care aduce atingere onoarei sau probității profesionale*”; ori cea din art. 44 lit. c din Legea nr 188/2000 privind executorii judecătorești: „*săvârșirea unor fapte care aduc atingere onoarei, probității profesionale ori bunelor moravuri*”. Nimeni nu poate anticipa despre ce fel de fapte e vorba, cât de grave, în ce condiții se pot comite etc.

Implementarea unui astfel de cod etic trebuie asigurată de *comisii de consultanță etică*, căreia persoana i se adreseze pentru a primi sfatul cu privire la o conduită ce ar trebui să o adopte într-o situația neclară sau nereglementată. Crearea unui astfel de organism intern de consultare și autoreglare este prevăzută, de altfel, în cazul funcționarilor publici: este vorba de consilierii de etică, instituție creată în scopul aplicării eficiente a dispozițiilor codului de conduită.

Pentru funcționarii publici, consilierii de etică sunt funcționari publici, de regulă din cadrul compartimentului de resurse umane, desemnați de conducătorul instituției, pentru consiliere etică și monitorizarea respectării normelor de conduită. Acest consilier exercită următoarele atribuții: a) acordarea de consultanță și asistență funcționarilor publici din cadrul autorității sau instituției publice cu privire la respectarea normelor de conduită; b) monitorizarea aplicării prevederilor prezentului cod de conduită în cadrul autorității sau instituției publice; c) întocmirea de rapoarte trimestriale privind respectarea

Propunerea pe care o avansăm este aceea de a se alcătui comisii de etică alcătuite din oameni specializați. Magistraților formatori în domeniul eticii și deontologiei magistraților, pregătiți în cursul anilor 2005-2008 în cadrul unor programe cu finanțări externe ar trebui să li se recunoască rolul de a coordona acest proiect: ei pot forma o rețea la nivel național, sub patronajul C.S.M. în parteneriat cu asociațiile de magistrați.

⁹¹ La fel, potrivit art. 23 alin 1 din Legea nr 7/2004 privind Codul de conduită a funcționarilor publici „Încălcarea dispozițiilor prezentului cod de conduită atrage răspunderea disciplinară a funcționarilor publici, în condițiile legii”.

⁹² Adoptat în ședința Consiliului U.N.B.R. din 25.09.2004 și publicat în M.Of., Partea I, nr. 45 din 13 ianuarie 2005.

⁹³ Statutul Uniunii Naționale a Notarilor Publici din România, publicat în M.Of., Partea I, nr. 59 din 11 februarie 1999.

normelor de conduită de către funcționarii publici din cadrul autorității sau instituției publice⁹⁴.

Pentru instanțe și parchete, un mecanism util îl constituie cel descris de art. 5 din Legea nr. 303/2004, care consacră competența în acest domeniu al *colegiului de conducere* al instanței/parchetului. Dar colegiul nu are atribuții decât în legătură cu consilierea în privința conflictelor de interese ale magistraților ivite în timpul soluționării cauzelor, fără a acoperi alte activități ale acestora și nici conduita celorlalte categorii de personal care își desfășoară activitatea în acea instituție.

Recent, în Clasificarea ocupațiilor din România la poziția 241942 a fost introdusă o nouă ocupație, cea de *expert prevenire și combatere a corupției*⁹⁵. Potrivit *Standardului ocupațional*, corupția, conflictul de interese, incompatibilitățile, abuzul, fraudă în detrimentul intereselor financiare naționale și/sau comunitare precum și corupția în domeniul achizițiilor publice, reprezintă principalele fapte care determină activitățile ce trebuie desfășurate de acest expert. Activitatea sa vizează creșterea gradului de înțelegere a mecanismelor fraudei și corupției și stimularea unei atitudini corecte, conforme cu legislația aplicabilă în domeniu.

O componentă fundamentală a activității expertului constă în informarea personalului din societățile comerciale, cu privire la obligațiile legale ale instituțiilor, cât și cu privire la modalitățile de luptă împotriva fenomenului corupției, prin mijloacele legale și civice de care dispune fiecare cetățean. „*Expertul prevenire și combatere a corupției*” sprijină și consiliază personalul tehnic/economic de execuție și administrativ în luarea deciziilor privind aplicarea corectă a legislației în vigoare referitoare la faptele de corupție existente sau potențiale, din cadrul instituției respective. Expertul trebuie să dețină deprinderile necesare pentru identificarea surselor potențiale generatoare de corupție, de supraveghere a conduitei personalului notificat și de informare a conducerii societății cu privire la eventualele încălcări ale normelor privind conflictele de interese sau incompatibilitățile.

5. Adoptarea unui cod de conduită etică a judecătorilor

Dacă instituțiile din mediul juridic vor să întărească disciplina în rândul profesioniștilor,

trebuie mai întâi create pârgii de prevenire a unor comportamente inadecvate și de conturare a comportamentului așteptat din partea acestora. Sub acest aspect este inexplicabil cum nici C.S.M. sau Ministerul Justiției, nici asociațiile profesionale nu sunt interesate în a prelua și adapta Principiile de la Bangalore cu privire la conduita judiciară și mai ales Comentariile acestor principii, deși acestea au fost adoptate la nivelul O.N.U., organism din care face parte și România. Modelul oferit de aceste reglementări atât sub aspectul normelor etice impuse cât și a procedurii de consiliere etică ar fi modelul ideal pentru întărirea principiilor de integritate și pentru creșterea încrederii cetățenilor în justiție. Desigur, pentru evitarea corporatismului, la un astfel de demers este nevoie și de o perspectivă externă (din partea societății civile) și de una neutră (din partea cercetătorilor eticii).

Propunerea pe care o avansăm este aceea de a se alcătui comisii de etică alcătuite din oameni specializați. Astfel, există în România magistrați formatori în domeniul eticii și deontologiei magistraților, pregătiți în cursul anilor 2005-2008 în cadrul unor programe cu finanțări externe. Lor ar trebui să li se recunoască rolul de a coordona acest proiect: ei pot forma o *rețea la nivel național*, sub patronajul C.S.M. în parteneriat cu asociațiile de magistrați, pot iniția alcătuirea comisiilor de etică locale din care este indicat să facă parte magistrații deja formați în acest domeniu, pot monitoriza funcționarea comisiilor și da sfatul final acolo unde este nevoie, asigurând cumva și o „jurisprudență” unitară a comisiilor de etică regionale. Odată instaurat sistemul, totul va funcționa autonom, distinct de C.S.M.

Oricum, esențial este ca acest organism să exercite un rol preventiv: magistraților trebuie să li se arate cum este recomandabil să se comporte în anumite situații pentru a contribui la menținerea prestigiului lor și îmbunătățirea imaginii justiției, pot fi organizate mese rotunde, dezbateri, schimburi de experiență etc. Numai după aceea se poate vorbi de sancționare însă, în niciun caz, organismul de sancționare (nici măcar etică) nu poate fi același cu organismul de consiliere, pentru a se respecta principiul separației funcțiilor, evitându-se astfel paternismul și arbitrarul.

⁹⁴ Instituția consilierilor de etică a fost introdusă prin Legea nr. 50 din 2007 care a modificat și completat Legea nr. 7/2004 privind Codul de conduită a funcționarilor publici.

⁹⁵ Ordin nr. 170 din 10.03.2008 al ministrului muncii, familiei și egalității de șanse și nr. 179 din 13.03.2008 al președintelui Institutului Național de Statistică privind completarea Clasificării ocupațiilor din România, publicat în M.Of. nr. 219 din 21 martie 2008.